

Oponentský posudek habilitační práce

Obor habilitačního řízení: *Všeobecné dějiny*

Autor: *Mgr. Michal Habaj, Ph.D.*

Název práce: *Kambýses II. Od tradície k histórii.*

Místo konání habilitačního řízení: *Filozofická fakulta, Univerzita Komenského, Bratislava*

Oponent: *Doc. PhDr. Lubor Kysučan, Ph.D.*

Pracoviště oponenta: *Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita Brno*

Třebaže slovenská i česká orientalistika a historiografie starověkého Předního východu má za sebou dlouhou tradici vývoje i nesporných úspěchů, některá témata zůstávají mimo její hlavní proud. Jedním z nich jsou i dějiny Perské říše. Tato skutečnost je o to překvapivější, že jak starověká Perská říše, tak i pozdější státy hlásící se k její tradici včetně současného Íránu představovaly vždy významné hráče silně určující geopolitiku i daleko za hranicemi Předního východu. Z tohoto úhlu pohledu už jen samotná volba tématu práce Michala Habaje si zaslouží uznání. Navíc autor si zvolil mimořádně nelehké téma – zpracovat monograficky postavu Kambýsa II. V tomto svém úsilí se musel vyrovnat hned se dvěma překážkami – zaprvé s nedostatkem relevantních pramenů a zadruhé dále s jejich mnohdy spíše legendárním charakterem, navíc v Kambýsově případě většinou se značně dehonestujícím podtónem. Téma habilitační práce Michala Habaje je tak současně exotické a badatelsky nanejvýš potřebné. Autor se ve své práci zaměřil na problematiku, která je nejen ve slovenském a středoevropském, ale lze říci i ve světovém kontextu jen velmi málo zpracována. Jediná systematická monografie věnovaná Kambýsově osobnosti vzešla z pera Justina Práška už v roce 1885 (str. 7). Jak jeho spíše negativní pověst, tak skutečnost, že jeho vláda je – jak autor ve své práci následně dokazuje - neprávem vnímána pouze jako jakési mezidobí mezi dvěma perskými velikány, totiž Kýrem II. a Dareiem I., staví Kambýsa II. na vedlejší kolej zájmu historiků. A to přitom velmi nezaslouženě, neboť jeho válečné výpravy představují nejen na svou dobu mimořádný podnik řadící tohoto panovníka mezi významné staroperské osobnosti. Inovativní charakter a význam autorovy práce se však neomezují pouze na volbu tématu, ale projevují se i zvolenou metodologií a badatelským přínosem.

Těžiště práce spočívá v rekonstrukci biografie perského krále Kambýsa II., analýze jeho vlády a současně diskusi sporných otázek spojených s jeho životem, politickou činností i vojenskými kampaněmi včetně problémů chronologie. Zpracované téma je předmětem dlouhodobého zájmu autora, jak o tom svědčí jeho referáty na odborných konferencích, které na dané téma již přednesl, stejně jako odborné studie publikované v renomovaných vědeckých časopisech.

Habilitační práce Michala Habaje je monografickou studií založenou na precizní historiografické metodologii. Autor vychází z mimořádně obsáhlého souboru primárních pramenů i relevantní sekundární, zejména anglické, německé, francouzské sekundární literatury, zastoupeny jsou však i tituly slovenské, české, polské a ruské. Neméně úctyhodný je i soubor primárních pramenů, a to jak předovýchodních a egyptských, tak i antických řeckých a římských. Zvláštní uznání si zaslouží šíře použitých zdrojů i hloubka jejich analýzy založená na autorově solidní znalosti jak klasických, tak i moderních jazyků. Díky této své jazykové vybavenosti autor může čerpat z literatury věnované tématu v jejím plném rozsahu a získat tak vskutku komplexní pohled na své téma, aniž by se omezoval pouze na jedinou badatelskou školu, tradici nebo jediné jazykové prostředí, jak to nejednou bývá v akademickém prostředí bohužel tolerovaným (zlo)zvykem.

Práce má přiměřený rozsah, tvoří ji 186 stran autorského textu. U práce vysoce oceňuji jak autorův smysl pro detail založený na pečlivé práci se všemi dostupnými prameny a sekundární literaturou, tak i jeho schopnost vnímat sledovanou problematiku komplexně a zasadit ji jak do širšího časového kontextu vývoje Staroperské říše, tak prostorového kontextu její expanze a vlivu a „stýkání a potýkání“ s vlastními sousedy. Tato časoprostorová plasticita umožňuje pohled i na

Kambýsovu osobnost. v daleko jasnějších konturách. Pomineme-li úvod a závěr práce a druhou kapitolu věnovanou analýze pramenů, tvoří práci devět navzájem vyvážených kapitol. Po ilustrativním úvodu precizně vymezujícím téma a cíle práce, metodologii a podávajícím přehled dosavadního bádání o osobě Kambýsa II. následuje kapitola věnovaná vzniku a vývoji Perské říše až do doby Kambýsova nástupu na trůn. V dalších kapitolách pak autor analyticky mapuje Kambýsovův život, vnitřní správní a ekonomickou politiku, jeho vztah k pluralitnímu etnickému a náboženskému charakteru perské říše, výpravu do Egypta, vládu v Egyptě a následný návrat do Persie na konci života. Pečlivá analýza zpochybňuje i některé zavedené stereotypy, např. zjednodušená tvrzení o Kambýsově až bezuzdné krutovládě v Egyptě (str. 154-157). U práce oceňuji, že se autor neomezuje pouze na pozitivistickou stránku dějin, ale snaží se Kambýsovu vládu popsat i z perspektivy kulturní historie, vojenské historie i hospodářských dějin, čímž vytváří jeho plastický portrét. Některé aspekty Kambýsovy hospodářské politiky představuje prostřednictvím přehledných a názorných tabulek (str. 103-105). Předložený model vývoje cen v Babylónii jako určitého indikátoru Kambýsovy hospodářské politiky zhmotněný v přehledných a ilustrativních tabulkách a grafech názorně ilustruje Kambýsovu hospodářskou politiku, o níž se v psaných pramenech explicitně píše jen velmi málo.

Práci pokládám za kvalitní a pečlivě zpracovanou i po formální stránce. Oceňuji její logickou a přehlednou kompozici, sofistikovaný jazyk zachovávající všechny zásady odborného stylu, precizní poznámkový aparát, anotaci, seznam zkratk a v neposlední řadě i solidní grafickou úpravu. K formální stránce práce bych měl jedinou kritickou připomínku – práce tohoto významu by si nesporně zasloužila větší množství obrazových a fotografických příloh.

Přínos práce Michala Habaje spatřuji hned v několika rovinách. Zaprvé jeho práce představuje ucelenou monografii systematicky mapující osobnost a vládu perského krále a vyčerpávající formou ji, poprvé v takto ucelené podobě, uvádí do slovenského i zahraničního badatelského kontextu. Zadruhé jeho precizní analýza pramenů pokoušející se rekonstruovat Kambýsovu reálnou historickou tvář a konstruující byť hypotetická řešení mnoha problémových otázek spojených s chronologií a interpretací řady momentů Kambýsovy vlády představuje inovativní metodologii, která jeho práci posouvá výrazně za hranice a metody tradiční pozitivistické historiografie. Ty přitom autor nikterak neopomíjí, ale zvládá na vysoké úrovni. Autor tak na jedné straně velmi detailně řeší nejasné momenty spojené s historií Kambýsovy vlády a současně formuluje pregnantní syntetické závěry. Autorovu práci s prameny pokládám za příkladnou. Na pomoc při interpretaci temných míst v Kambýsově biografii si autor vzal nejen egyptské a perské prameny chronologicky korelující s jeho životem, ale i prameny daleko pozdější včetně řeckých, římských, byzantských a koptských. Jejich vzájemnou komparací, konfrontací a kritickou interpretací s chirurgickou přesností – přesně v duchu podtitulu práce „Od tradície k histórii“ - odstraňuje nános dezinterpretací a vrstvy legend a dobírá se, byť jen hypotetického, reálného obrazu Kambýsovy vlády. Díky tomuto kritickému rozboru *sine ira et studio* v závěrech Habajovy práce Kambýses vychází jako významný panovník, který nejen rozšířil teritorium Perské říše, ale současně výrazně proměnil její vnitřní strukturu od kmenového principu k polyetnickému byrokraticky a vojensky řízenému státu.

Závěrem shrnuto, habilitační práci Michala Habaje považuji za příklad excelentní vědecké práce. Autor prokázal schopnost kritické analýzy a samostatné interpretace historických pramenů a současně tvůrčí vědecké syntézy. Výraznou známkou úrovně práce je i fakt, že vyšla v kvalitním zahraničním nakladatelství. S ohledem na zásadní charakter práce bych se přimlouval za její brzké vydání i v anglickém jazyce. Vzhledem k výše řečenému habilitační práci Michala Habaje plně doporučuji k přijetí jako kvalitní podklad pro habilitační řízení a pro udělení titulu docent.